

УДК 373.6:36

ББК 74.60

Коляденко С.М.

кандидат педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ КЛІЄНТІВ

В усьому світі соціальна робота є особливою формою підтримки таких верств та груп населення, які за тих чи інших причин виявилися нездатними до самостійної адаптації в суспільно-економічному житті. Ми можемо виділити, принаймні, три найбільш значущі *напрями* соціальної роботи в сучасному українському суспільстві.

По-перше, це *класична допомога* тим верствам та групам населення, які неспроможні самостійно забезпечити себе необхідними соціально-економічними ресурсами (багатодітні сім'ї, діти-сироти, інваліди, самотні пенсіонери тощо).

По-друге, це *соціально-психологічна підтримка* тих, хто за різних обставин не зміг адаптуватися до соціальних змін чи то опинився в маргінальному стані (безробітні, діти з відхиленнями в соціальній поведінці, люди, які страждають на наркоманію та алкоголізм тощо).

По-третє, це *соціальне виховання*. Сьогодні існує потреба у відродженні системи виховання в освіті, армії, лікувально-оздоровчих закладах тощо. Ми вважаємо, що саме соціальні педагоги, оздоблені добрими знаннями та навичками сучасних педагогічних технологій, мають взяти на себе суспільно-виховні функції [1, с.123].

Вказані три напрями утворюють рівень державного замовлення на підготовку та направленість роботи соціальних педагогів. У психологічному плані це означає, що підготовка соціальних педагогів має бути *багатoproфільною*. Принаймні університетський рівень фахової підготовки має бути спрямований на підготовку фахівців, які будуть спроможні ефективно працювати по кожному з напрямків державного замовлення. Ми можемо назвати основні принципи, на яких має відбуватися процес професійної підготовки соціальних педагогів.

1. *Принцип багатoproфільності фахової підготовки* студентів, що віддзеркалює необхідність одночасного оволодіння знаннями та вміннями, потрібними для роботи в різних сферах і напрямках соціальної роботи, та вміти при необхідності займати позицію психолога, педагога, наставника, дослідника тощо.

2. *Принцип багаторівневої підготовки студентів*, що полягає у необхідності

проходження за час навчання усіх рівнів соціальної роботи: від волонтерського до менеджерсько-управлінського.

3. *Принцип технологічності навчання*, який показує, що соціальні технології мають стати основним предметом засвоєння, а здатність до самостійної розробки новітніх соціальних технологій - основним результатом навчання.

4. *Принцип особистісного зростання*, який підтверджує той факт, що тільки особистість, спроможна до самореалізації та саморозвитку, здатна професійно допомагати іншим людям у подоланні їхніх проблем та кризових станів [1, с.169].

На думку Т. Ф. Золотарьової, „для підготовки якісних соціальних кадрів поряд з традиційними необхідні принципово нові, активні форми навчання, які займають проміжне місце між теорією і практикою (тренінги, практикуми, “круглі столи”, ділові ігри, ознайомлювальні екскурсії)” [2,с. 21]. Л. Є. Нікітіна, аналізуючи питання розвитку професійного освітнього комплексу, наголошує, що в сучасних умовах розвитку професії соціального педагога „стає обґрунтованим вимога посилити практичну сторону такої підготовки і переосмислити навчальні плани вузів...” [1,с.214]. Вітчизняні дослідники М. Б. Євтух і О. П. Сердюк, розглядаючи питання соціально-педагогічних принципів навчання, серед інших виділяють принцип зв'язку навчання з практичною діяльністю. Свого вираження він набуває ”у виборі навчального матеріалу, де зосереджується інформація про сучасний стан, розвиток, спрямування та призначення діяльності базової організації” [3, с. 103].

А. Й. Капська, характеризуючи професійну компетентність соціального працівника, зіставляє теоретичну і практичну моделі професіоналізму [4,с. 35]. Водночас аналіз розглянутих способів організації практичного навчання студентів – соціальних педагогів показав відсутність наукових розробок, в яких була б врахована специфіка підготовки майбутнього професіонала до певних конкретних типів взаємодії з клієнтами, що складають основу соціально-педагогічної діяльності.

За визначенням М. І. Рожкова – мета соціально-педагогічної діяльності – продуктивне сприяння людині в її адекватній соціалізації, що активізує його участь у перетворенні соціуму [5, с. 23].

Соціально-педагогічний супровід діалектично пов'язаний як з соціальним вихованням, так і з соціальним навчанням. Безсумнівно, що якщо супровід є фактором виховання, то виховання є цільовою функцією соціально-педагогічного супроводу.

У процесі супроводу формується соціальна компетентність молодих людей, отже, воно сприяє соціальному навчанню, у свою чергу, соціальне навчання спирається на соціально-педагогічний супровід, який регулює соціальну практику дітей та молоді.

У психолого-педагогічному аспекті супровід найчастіше розглядається як метод, що забезпечує створення умов для прийняття суб'єктом розвитку оптимальних рішень в різних ситуаціях життєвого вибору. М.І.Рожков вважає, що супровід – це завжди взаємодія супроводжуваного і того, хто супроводжує.

Соціально-педагогічний супровід клієнта – це процес, що містить комплекс цілеспрямованих послідовних соціально-педагогічних дій, що допомагають клієнту зрозуміти виникаючу життєву ситуацію і забезпечують його саморозвиток на основі рефлексії того, що відбувається [6, с.234].

Метою соціально-педагогічного супроводу є формування у клієнта здатності до саморозвитку, саморегуляції, самовдосконалення в різних ситуаціях його життєвого становлення [5, с.98].

З метою дослідження готовності майбутніх соціальних педагогів до здійснення соціально-педагогічного супроводу, за допомогою власної анкети нами було проведено опитування 100 студентів 3-5 курсів, спеціальності «Соціальна педагогіка», Житомирського державного університету імені Івана Франка. На рис. 3.1. показано як оцінюють підготовку

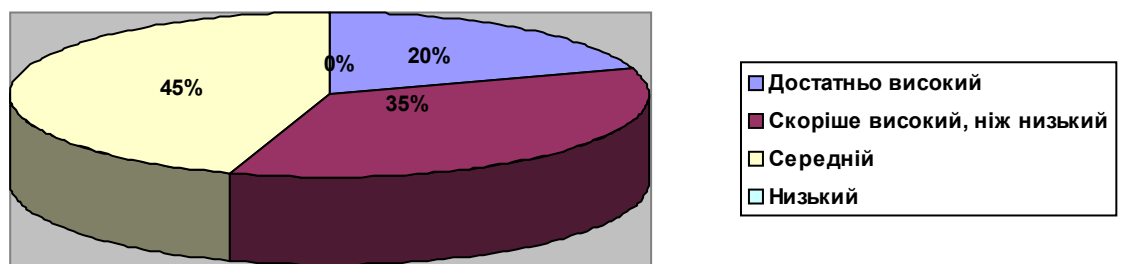

Рис.3.1 Оцінювання рівня підготовки майбутніх соціальних педагогів в нашому навчальному закладі.

майбутні соціальні педагоги у нашому навчальному закладі.

Як бачимо з діаграми більшість студентів оцінюють підготовку соціальних педагогів на середньому рівні – 45%. 35% студентів відповіли, що рівень підготовки швидше високий, ніж низький та 20% – достатньо високий.

На питання: «Які дисципліни професійної підготовки, на Вашу думку, є найбільш наближеними до Вашої майбутньої професії?», студенти визначають наступні: Соціальний супровід клієнта, Соціальна робота в Україні, Соціальна педагогіка, Соціальний супровід сім'ї, Робота волонтерів із соціальними сиротами, Соціально-педагогічне консультування і т.п.

Значна частина студентів хотіли б додати до циклу професійних дисциплін ще й такі, на яких навчали б соціального педагога діловодства та конкретним методам роботи з

клієнтами.

З поняттям «Соціально-педагогічний супровід як тип взаємодії з клієнтом» студенти зустрічалися під час вивчення таких дисциплін, як: Соціальний супровід сім'ї, Соціальний

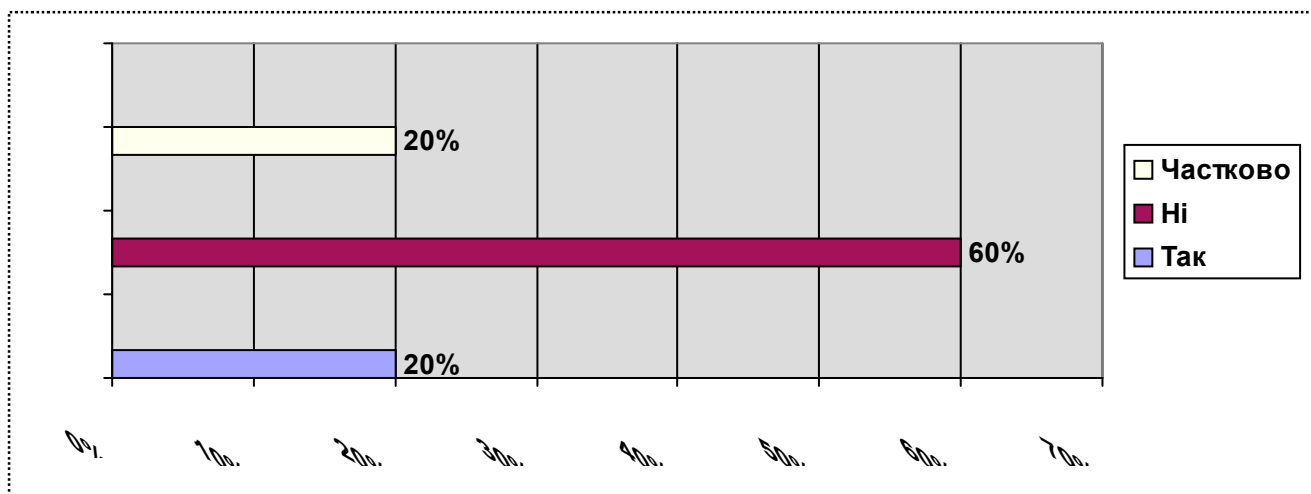

Рис. 3.2. Аналіз відповіді на питання: «Що таке соціально-педагогічний супровід?»

супровід клієнта, Супровід клієнта за місцем проживання. (Див.Рис.3.2).

Отже, 20% студентів відповіли, що знають що таке соціально-педагогічний супровід, 60% – ні та 20% – частково. Але ніхто із студентів не дав **правильного** (точного) визначення

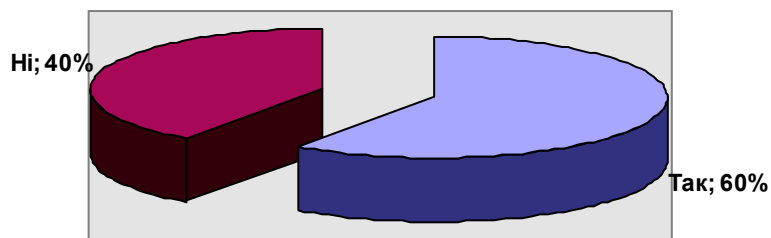

Рис. 3.3. Розподіл відповідей на питання: «Чи стикалися Ви на практиці із здійсненням соціально-педагогічного супроводу клієнтів?»

цієї категорії.

З Рис. 3.3. видно, що 60% студентів під час проходження практики вже стикалися із здійсненням соціально-педагогічного супроводу, але значна частина ні – 40%. Частіше всього студентам доводилося спостерігати здійснення соціально-педагогічного супроводу по відношенню до неблагополучних сімей, дітей-інвалідів тощо.

На питання: «Якщо б Вам довелося здійснювати соціально-педагогічний супровід, то яку категорію клієнтів Ви б обрали?», отримали такі відповіді: неблагополучні сім'ї – 40%, діти сироти та діти позбавлені батьківського піклування – 30%, діти-інваліди – 20%, інші категорії – 10%.

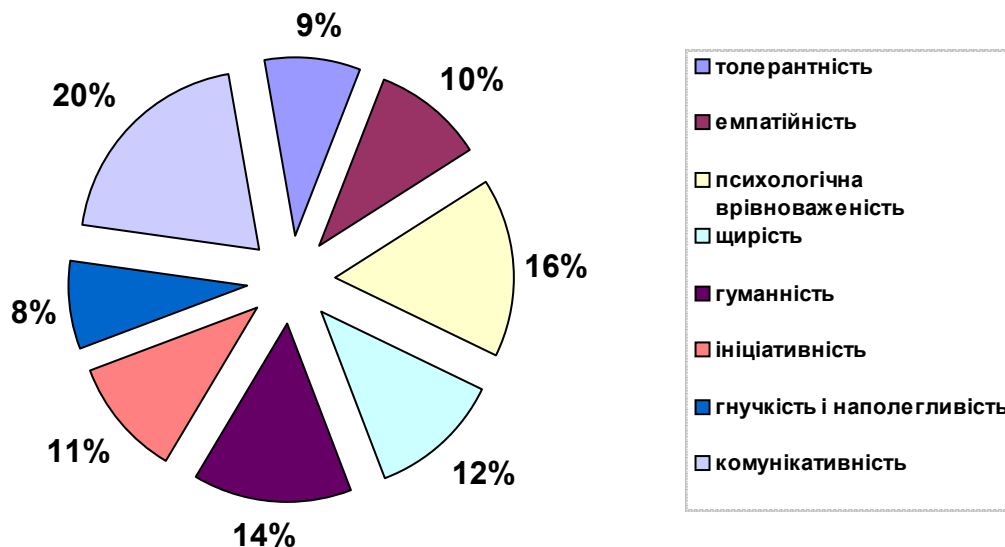

Рис.3.4. Значущість особистісних якостей соціального педагога при здійсненні соціально-педагогічного супроводу клієнтів.

Як бачимо з діаграми (див. Рис. 3.4.) більшість студентів поставили на перше місце під час здійснення соціально-педагогічного супроводу таку якість соціального педагога, як комунікативність – 20%, далі йде психологічна врівноваженість – 16%, 14% – гуманність, 12% – щирість, 11% – ініціативність, 10% – емпатійність, 9% – толерантність, 8% – гнучкість і наполегливість.

На Рис.3.5 показано, що 50% студентів оцінюють себе скоріше не готовими до здійснення такого особливого типу взаємодії з клієнтом як соціально-педагогічний супровід, ніж готовими, 20% – не готовими, 25% вважають себе скоріше готовими, ніж не готовими і лише 5% – готові до здійснення соціально-педагогічного супроводу (див. Рис. 3.5.).

На думку майбутніх соціальних педагогів найбільш дієвими формами здійснення соціально-педагогічного супроводу є тренінги, індивідуальні консультації, разова фінансова допомога.

Відповідаючи на питання: «Чи відоме Вам українське законодавство, яке регулює здійснення соціально-педагогічного супроводу?» 95% – відповіли що не знають і лише тільки 5% обізнано з законодавчими актами, що регулює соціально-педагогічний супровід (див. Рис. 3.6).

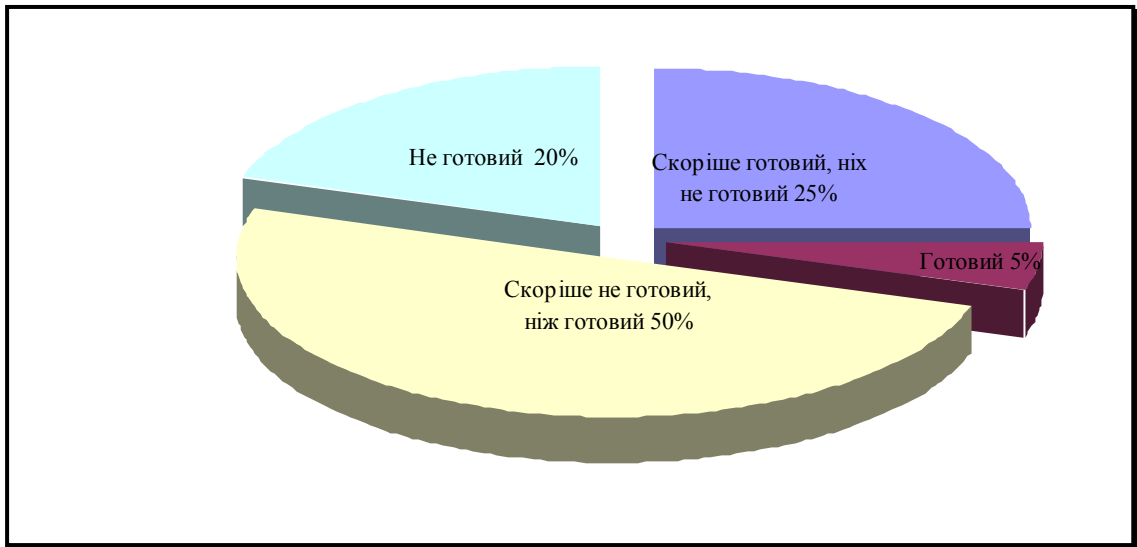

Рис. 3.5 Оцінювання студентами своєї готовності до здійснення соціально-педагогічного супроводу.

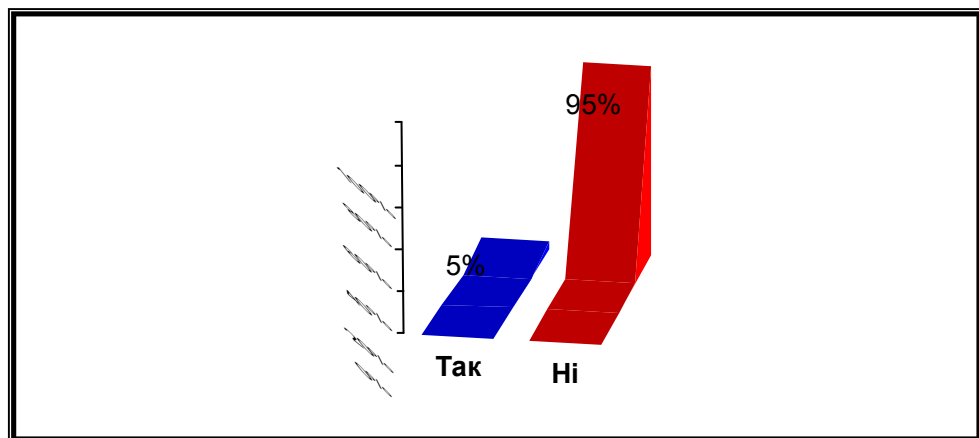

Рис. 3.6 Рівень обізнаності студентами українського законодавства, яке регулює здійснення соціально-педагогічного супроводу.

Дослідивши готовність майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічного супроводу в умовах вищого навчального закладу, ми виявили, що більшість студентів вже стикалися із здійсненням соціально-педагогічного супроводу на практиці та під час вивчення певних дисциплін. Але значний відсоток студентів не знають, що ж таке «соціально-педагогічний супровід», яка категорія клієнтів підлягає супроводженню та яке українське законодавство регулює його здійснення і т.п. Тому, на нашу думку, доцільним у цій ситуації є розробка спецкурсу щодо підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення соціально-педагогічного супроводу клієнтів.

Зміст спецкурсу «Соціально-педагогічний супровід клієнт

Тема 1. Науково теоретичні основи процесу соціально-педагогічного супроводу.

Соціальний, педагогічний, психологічний супроводи. Принципи, закономірності та особливості соціально-педагогічного супроводу.

Тема 2. Соціально-педагогічний супровід як тип взаємодії з клієнтом.

Сутність поняття «соціально-педагогічний супровід». Мета, основні завдання, функції. Суб'єкти та об'єкти соціально-педагогічного супроводу.

Тема 3. Професійні якості та принципи роботи соціального педагога при здійсненні соціально-педагогічного супроводу. Основні якості та принципи, здібності та вміння соціального педагога при здійсненні соціально-педагогічного супроводу.

Тема 4. Технології проведення соціально-педагогічного супроводу клієнтів.

Цілі соціально-педагогічного супроводу. Етапи здійснення соціально-педагогічного супроводу.

Тема 5. Соціально-педагогічний супровід дітей та підлітків.

Функції соціально-педагогічного супроводу підлітка. Технологія соціально-педагогічного супроводу дітей та підлітків групи ризику. Соціально-педагогічний супровід дітей з обмеженими функціональними можливостями.

Тема 6. Соціально-педагогічний супровід неблагополучних сімей.

Напрямки та функції соціально-педагогічного супроводу неблагополучної сім'ї. Технологія соціально-педагогічного супроводу неблагополучної сім'ї.

Реальність така, що у своєму прагненні підняти свій професійний статус, соціальна робота все далі відходить від своїх колишніх функцій, коли вона всього лише компенсувала, йшла слідом за проблемами. Для того, щоб зберегти віру в свою професію, її функціонування у світі, що змінюється, професія соціальний педагог і соціальний працівник повинна бути на передовій лінії фронту соціального розвитку, акцентуючи свою діяльність на створенні оптимальних умов для самореалізації кожної людини. Для виконання цього завдання і потрібна нова модель навчання соціальній роботі.

Перед соціальною освітою в Україні стоїть складне завдання — збалансувати ситуацію сьогодення, поставивши в центрі уваги людину, зробивши на неї ставку, особливо людину, чия безпека, життєвий рівень, права і благоустрій бажають значно кращого. І саме тут навчання соціальній роботі повинно відігравати провідну роль. Для вирішення цього завдання потрібен увесь досвід, знання, нагромаджені в нашій країні та за рубежом, які ми повинні навчитися мудро використовувати і розвивати.

Література

1. Никитина Л. Е. Социальная педагогика / Л. Е. Никитина. — М. : Акад. Проект, 2003. — 272 с.
2. Золотарева Т. Ф. Практика в системе подготовки специалистов социальной работы в вузе

/ Т. Ф. Золотарева. – [2-е изд.]. – М. : «Давшов и К», 2006. – 128 с.

3. Євтух М. Б. Соціальна педагогіка : [підручник] / М. Б. Євтух, О. П. Сердюк. – (2-ге вид.стереотип.). – К. МАУП, 2003. – 232 с.
4. Соціальна робота: технологічний аспект : навчальний посібник / [за ред. проф. А. Й. Капської]. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.
5. Социально-педагогическое сопровождение адаптации дошкольников к условиям детского сада [Электронный ресурс]. — Режим доступа к ресурсу : <http://revolution.allbest.ru/psychology/00130456.html>.
6. Российская педагогическая энциклопедия : в 2-х т. (Электронный ресурс). – М., Научное издательство «Большая Российская энциклопедия», 1993. – Т 2. – Режим доступа до книги : www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pedagog/russpenc/index.php.

Ключові слова: соціально-педагогічний супровід, професійна підготовка, соціальний педагог, взаємодія з клієнтом.

Коляденко С.М. Особливості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення соціально-педагогічного супроводу клієнтів.

Автор статті на основі результатів проведеного дослідження аналізує готовність майбутніх соціальних педагогів до здійснення соціально-педагогічного супроводу як особливого типу взаємодії з клієнтом.

Ключевые слова: социально-педагогическое сопровождение, профессиональная подготовка, социальный педагог, взаимодействие с клиентом.

Коляденко С.Н. Особенности профессиональной подготовки будущих социальных педагогов для осуществления социально-педагогического сопровождения клиентов.

Автор статьи на основе результатов проведенного исследования анализирует готовность будущих социальных педагогов к осуществлению социально-педагогического сопровождения как особенного вида взаимодействия с клиентом.

Key words: social-pedagogical escort of clients, professional training, social pedagogue, cooperation.

Kolyadenko. S.M. Peculiarities of professional training of social pedagogues for social-pedagogical escort of clients

The article deals with the social-pedagogical escort of clients as a special type of cooperation. The author analyses the readiness of social pedagogues for social-pedagogical escort of clients. The research is based on the results of investigation made by the Author.